

FJÄLLKON

Svensk Fjällrasavels Tidskrift

Nummer 3
Juni / Juli 1998

9P
4302

**FJÄLLKOAVELN
GÅR FRAMÅT!**

Sidan 3

**GÅRDSBESÖK
I NORRVIK!**

Sidan 6

**SVENSK
FJÄLLRASAVEL
PÅ INTERNET!**

Sidan 11

**SISTA CHANSEN
ATT ANMÄLA
SIG TILL STÄMMAN!**

Sidan 5

SVENSKA FÄBODAR!

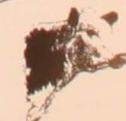
Sidan 9

**FJÄLLRASENS
AVELSHISTORIK!**

Sidan 13

BARN & KOR!

Sidan 18

**Svensk
Fjällrasavel**

Svensk Fjällrasavel

Ordförande:

Patrik Gyllenhammar, Ekeshogs Hejde,
620 20 Klintehamn. Tel 0498-243035.
Fax 0498-243003.

Vice ordförande:

Robert Nilsson, Övre Svartå 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06. Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Redaktion, expedition, kassa:

Lennart Rosén, Larstorp, 590 33 Borensberg.
Tel/Fax 0141-700 82, 070-6519761.

E-mail: svensk.fjallrasavel@motala.mail.telia.com

Redaktör & Ansvarig Utgivare för tidningen Fjällkon: Lennart Rosén.

Ledamöter:

Göran Ceder, Gärde 50,
930 10 Löfvånger. Tel/Fax 0913-210 35.

Sven Blomberg, Översätra Box 656,
783 02 St.Skedvi. Tel/Fax 0225-401 40.

Joachim Gustavsson, Görshorva, V.Harg,
595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

Lena Lindberg, Norra Heden 2,
780 64 Lima. Tel/Fax 0280-322 18.

Suppleanter:

Göran Lundström, Fjälbyn 252,
930 10 Löfvånger. Tel 0913-300 40.
Fax 0913-301 01.

Anders Jonört, Flarkbäcken 150,
915 96 Flarken. Tel 0934-270 30.

Berit Runsten, Alsenviken 1234,
830 44 Nälden. Tel 0640-240 28.

Revisorer:

Gerd Amqvist, Hörsjö 452,
914 90 Nordmaling. Tel 0930-710 19.
Margareta Holmgren, Ö.Rosinedal 15,
922 32 Vindeln. Tel 0933-612 55.

Revisorssuppleanter:

Ann-Sofie Sångberg, Lökom 7578,
881 93 Sollefteå. Tel 0620-321 43.

Tove Undin, Tosseberg 473,
686 93 Sunne. Tel 0565-921 86, 92.

*

Avelsansvarig:

Robert Nilsson, Övre Svartå 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06, Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Förmedling av livdjur:

Joachim Gustavsson, Görshorva, Västra
Harg, 595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

Stambokföringsansvarig av fjälldjur:

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10
Löfvånger. Tel 0913-300 40, fax 301 01.

ÅTERIGEN EN TIDNING TILLSAMMANS MED STN-FÖRENINGEN!

I februari 1997 tryckte vi för första gången Fjällkon tillsammans med STN-Bladet, vår norska systerförening för fjällkor. För Er som varit med och läst Fjällkon från början så har vi ju tidigare beskrivit hur identiskt nära den svenska fjällkon och STN-kon står varandra. (STN = Sidet Trönderfe og Nordlandsfe).

Svensk Fjällrasavel och STN-föreningen har ett nära och bra samarbete med varandra och detta vill vi visa genom att någon gång per år samtrycka våra respektive tidningar till glädje för alla fjällkoälskare. Mycket nöjsam läsning önskas!

Informationsmaterial från Svensk Fjällrasavel!

Som medlem kan Du rekvidera följande från expeditionen:

- * Gruppavelssystem för fjällrasen (häfte).....kostnadsfritt
- * Tjurboken (pärm med alla fjällrastjurar).....50:- (200:- för icke medlem)
- * Informationsfolder Fjällkon.....kostnadsfritt
- * Fjällkotidningar, äldre utgåvorkostnadsfritt
- * samt övrigt material som dekaler, vykort m.m.

**Nästa FJÄLLKON kommer i September 1998.
Manus & Annonser till den tidningen ska vara
redaktionen tillhanda senast den 10 augusti!**

Tidningen FJÄLLKON nr 3 1998

- * Tidningen utkommer med 5 nummer/år. Däremellan skickas aktuell information ut.
- * Medlemskap tecknas genom att sätta in 200:- på postgiro 833 53 62-3.
- * Annonsering med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes / Säljes" är gratis för medlemmar i Svensk Fjällrasavel.
- * För övrig annonsering hänvisas till vår expedition tel/fax 0141-700 82, eller under ovan angiven adress.
- * Samtliga artiklar i tidningen FJÄLLKON är författade av redaktionskommittén om ej annat anges.
- * Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel utan är författarnas egna.

* Tidningen får i korta drag citeras om källan anges.
Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr 21560
© Svensk Fjällrasavel
Tryckeriet Erik Larsson 1998

FJÄLLKOAVELN GÅR FRAMÅT!

SAMARBETET MED STN-FÖRENINGEN

Så är det återigen dags för en kombinationsutgåva av Fjällkon och STN-Bladet, ett trevligt initiativ som vi tog gemensamt beslut om med våra bröder och systrar på andra sidna Kölen för drygt ett år sedan. Våra respektive avelsarbeten löper ju parallellt och med likartade målsättningar, och därtill byter vi ibland tjurar med varandra, så att en gång om året på det här sättet få skåda varandra i vitögat känns helt rätt. Vi tackar STN-föreningen för gott samarbete och önskar fortsatt framgång i arbetet med de kulliga korna av ren ras.

TJURIMPORT

Som nog de flesta minns försökte vi förra året importera sperma av ett antal nordfinska och norska tjurar, men planerna kunde den gången inte förverkligas därför att ingen av de aktuella tjurarna uppfyllde samtliga EU-krav på hälsotest. Nu gör vi ett nytt försök - förhoppningsvis med bättre utgångsläge - och licens har sökts för import av två norska ungtjurar, Tor och Loke. Om allt går som planeras kommer en presentation av dessa tjurar att göras i nästa nummer av Fjällkon.

KOMMANDE PLANER

Avsikten är att vår förenings styrelse ska ha ett sammanträde med Djurmiljöenheten på Jordbruksverket så snart som möjligt efter årsstämman i augusti för att lägga fast riktlinjerna för det kommande årets arbete.

Det är viktigt för oss att alltid försöka ha ett fast grepp om ekonomin i planeringen inför den närmaste framtiden. Inte minst av det faktum att vi måste kunna betala för våra aktiviteter själva innan vi i efterhand kan söka bidragsmedel. Detta kräver en noggrann budgetering och en fast hand på rodet.

Vidare måste vi ha en god framförhållning när det gäller rekrytering av tjurar till semin användning. Kanske bör vi planera för färre men noggrannare utvalda tjurar, men alltid med bibehållen balans inom gruppavelssystemet? Detta är ett par av de frågor vi ska ta upp i våra diskussioner med Jordbruksverket.

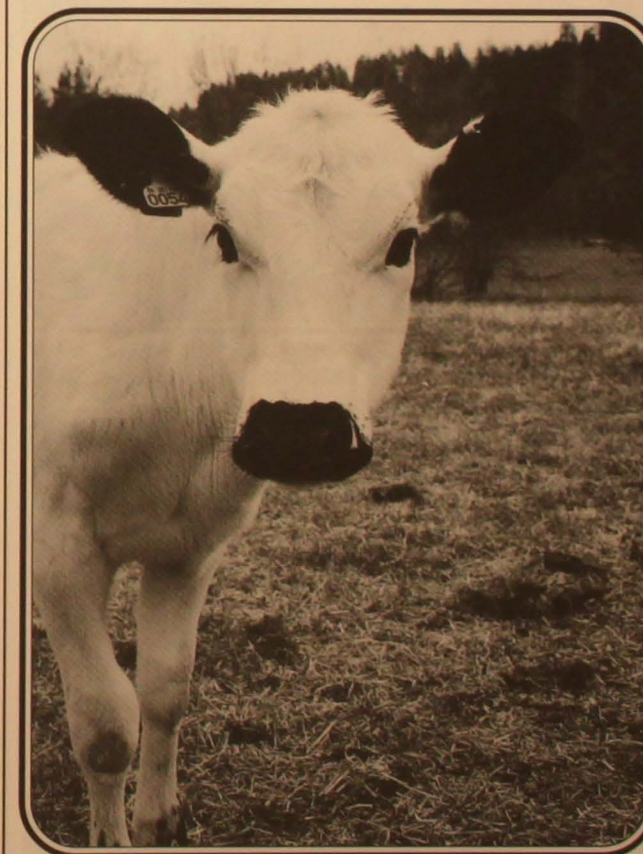
DE BIDRAGSBERÄTTIGADE FJÄLLKORNA ÖKAR SNABBT

Som framgick av statistiska uppgifter i förra numret av Fjällkon har antalet renrasiga fjällkor ökat raskt, och efter några års spermasamling i fält och på Alebäck (Svensk Avel) samt efter det att vi fått tillgång till och viss kontroll över en del av spermalagret efter gamla prövade fjällrastjurar, kan man kanske våga säga att genetiskt är vår ras räddad. Vi har ju därtill viss tillgång till bra tjurmateriäl från Norge.

Så nu gäller arbetet också att söka rädda fjällkoägarna undan "utrotning". Och det kan bli en nog så svår uppgift. Men ett sätt att möta hoten är att alla som har fjällkor håller samman och stöttar varandra.

Att vara medlem i denna förening är en god början. Att åka till våra stämmor och medlemsmöten är en god fortsättning. Alltså; väl mött i Västerbotten på årets stämma!

Text: Patrik Gyllenhammar

De renrasiga fjällkorna ökar i antal!
Foto: Halvar Blegen

Gamla fjällkobilder från Torstaskolan i Jämtland i slutet av 1960-talet

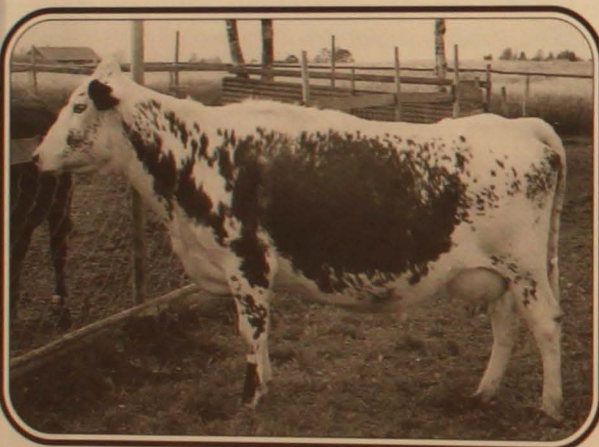
Dessa bilder har vi fått inskickade till Fjällkon från Inger Bjäresten i Östersund. Eftersom det alltid är intressant att titta på fjällkobilder så visar vi dem givetvis för Dig! Inger tror att de är tagna någon gång kring 1964. Håll till godo!

187 Kaisy, stb.nr. 7532
* 600103. F 27 Edison, SKB 3732

280 Fana
* 1967

248 Kinna
* 1965

46 Blomma
F 29 Elde, SKB 4459

188 Fagra stb.nr. 7533
* 600104. F 27 Edison, SKB 3732
188 är mor till 6 Fager, SKB 6577

250 Blända
* 1965

Välkommen till Svensk Fjällrasavels STÄMMA 1998!

I år samlas vi i Västerbotten, närmare bestämt på Lufta stugcamping som ligger utmed E4 i Anäset mellan Umeå och Skellefteå. Inkvartering kommer att ske i 4-5-bäddsstugor, men det finns också plats för husvagn för den som kommer med en sådan. En bussresa kommer också att arrangeras från södra Sverige. Hela familjen är välkommen på några trevliga dagar tillsammans!

TID: Torsdag 30 juli kl 16.00 till Lördag 1 augusti kl 15.00.

Program:

TORS DAG 30/7

16-18 Inkvartering och välkomstkaffe.
19-? Grillafton & dans vid havet.

FREDAG 31/7

7-9 Frukost.
10 Buss till Stenfors Gård - centrum för landsbygdsutveckling och småskalig livsmedelsproduktion. Här finns svampodling, utvecklingskök och butik.
12.30 Buss till Flarken för lunch.
14.30 Buss till Flarkbäcken & Gårdsbesök hos Anders & Mia Jonört och deras 46 korsbesättning (fjällras och SKB) i ljummen lösdrift med fullfoderutfodring.
17 Åter till Lufta camping.
19 Middag med underhållning.

LÖRDAG 1/8

7-9 Frukost
10 Stämmoförhandlingar.
11 Kaffe
11.30 Forts. stämman.
12.30 Lunch.
13.30 Forts. stämman.
14.30 Kaffe & avslutning

Priser per person:

Stuga för 4-5 personer (med dusch & wc)	480:-
Stuga för 4 personer (utan vatten men tillgång till servicebyggnad)	400:-
Husvagnsplats inkl. el	300:-
OBS! Barn under 12 år har 80:- avdrag på priserna ovan!	
Utomhusbassänger med vattenrutchbana	20:-
Lunch i Flarken	70:-
(Lufta camping serverar starköl som "starkaste" dryck. Önskas andra drycker får man ta med det själv).	

Bussresa	500:-
(Barn 0-10 år gratis. Halva priset för barn 10-16 år)	
Kost & logi på Sandslån Vandrarhem	275:-
(Barn ca halva priset)	

BUSSRESA TILL STÄMMAN:

ONSDAG 29/7

Påstigning sker enligt ö.k. utmed hela färdvägen!
6.00 Avresa från Borensberg. (Övernattning tis-ons samt sönmån i Borensberg går att ordna billigt!). Ca-tider: 7.00 Askersund. 7.45 Örebro. 8.15 Lindesberg. 10.15 Fagersta. 10.45 Avesta. 13.00 Gävle. 15.00 Hudiksvall. 16.00 Sundsvall.
Avbrott för kafferaster & lunch utmed färdvägen!
18.00 Inkvartering på Sandslån Vandrarhem, Nyland. (OBS! Medtag eget sänglinne!)
19.00 Middag.
20.00 Gårdsbesök hos Mårten Dahlberg, Mariebergs Gård, Bjärträ och fjällkobesättningen där. Kvällskaffe serveras.

TORS DAG 30/7

8.00 Frukost.
9.00 Avresa från Sandslån.
10.00 Fm-kaffe & besök på Skuleberget.
12.30 Lunch i Nordmaling.
14.30 Umeå (Ev. hämtning av deltagare vid flygplatsen)
16.00 Inkvartering vid Lufta Camping, Anäset.
Därefter följer vi stämmoprogrammet!

LÖRDAG 1/8

15.00 Avresa mot Sandslån Vandrarhem.
20.00 Middag & inkvartering på Sandslån.

SÖNDAG 2/8

8.00 Frukost.
9.00 Avresa. 14.00 Fäbodbesök i Gåsbäcken, Ockelbo.

ANMÄLAN! Snarast möjligt och absolut senast midsommarhelgen!

Skriftlig anmälan ska sändas till Svensk Fjällrasavels expedition under adress:
Larstorp, 590 33 Borensberg.

Ange hur många vuxna & barn som kommer samt anmäl om Ni ska åka med bussen och i så fall var Ni önskar stiga på! Har Ni frågor så kontakta Lennart på tel/fax 0141-700 82 eller någon annan i styrelsen!

Hos Mattssons i Norrvik!

När vi gör gårdsbesök blir det ju rätt ofta på, i fjällkosammanhang, lite större gårdar. Det nog inte medvetet utan det blir lätt så eftersom det där finns mer kor och det är ju oftast de som lockar dit en kotidning. Men detta gårdsbesök går inte till någon av de större besättningarna, men väl kanske någon av de mer välskötta vi har i föreningen. Dessutom är det en mjölkgård, om än i liten skala, och man förädlar och säljer sina produkter själv. Kanske kan det inspirera fler att prova den möjligheten när mejeriföreningarna är svårflirtade med att ta emot nya leverantörer med relativt liten mjölmängd.

FLYTEN NORRRUT

Mats och Pirjo är inte stereotypen (om det nu finns en sådan) för fjällbönder. Mats är barnfödd på jordbruk i Uppland och Pirjo kom till Sverige från Finland som som sömmerska 18 år gammal 1960.

Efter att konsekvent under 1960- och 70-talen ha semesterat i norra Finland, Sverige och Norge beslutade man sig för att med sonen Kaj flytta uppåt landet från Uppsalatrakten där man då bodde.

Mats jobbade som kyrkovaktmästare och man började hålla utkik efter sådana jobb i norra Sverige. 1976 fick man napp och flyttlasset gick till Vuollerim, en ort som man nästan inte visste var den låg annat än att den fanns inte så långt från Jokkmokk.

LÄNGTADE EFTER DJUR

Vartefter åren gick började det kännas som om lägenheten var trång och längtan efter att kunna ha djur och odla började göra sig allt starkare påmind. Så man började nu hålla utkik efter ett mindre ställe att flytta till.

Pirjo som engagerade sig i föreningslivet på orten fick via en bekant tips om att ett s.k. Per Albin-torp i Norrvik alldeles utanför Vuollerim på norra sidan älven skulle bli till salu.

Man slog till och köpet skrevs sommaren 1988. Skötseln av gården hade varit minst sagt bristfällig och slyet växte in på knutarna. Så det blev till att kavla upp ärmarna och börja röja upp och rusta både på och omkring husen.

Krusa kikar fram.

EN LITEN LADUGÅRD

På gården fanns en gravt förfallen 2-korsladugård som Mats grep sig an med hammare och spik. Ladugården rustades och hyste redan 1989 en ko, får och höns. 1993 byggdes ett enkomst fårhus och idag har man 3 kor plus kalvar och 18-20 tackor plus lamm.

I år fick man 48 lamm på 19 tackor. Lammen legoslaktas och säljs till stor del i egen regi. Man köper till någon eller några kalvar per år och föder upp till slakt. Det gamla gödsel-lidret är ombyggt till kalvstall.

DEM ÄR ERNIE?

På gården spatserar höns av alla de sorter med en magnifik Brahmatupp vid namn Ernie som huvudattraktion. Man har även Japanska silkeshöns, dvärghöns typ Tjabo samt "vanliga" höns i alla varianter, tillsammans ca 20 stycken.

Äggen har en strykande åtgång i grannskapet. Gemensamt för alla djur är att de verkar trivas och ser ut att må oerhört bra. Pirjo menar att en del djur måste man få ha nästan bara för att de är vackra, de förhöjer trivselsen, allt ska inte bara vara arbete.

ODLINGAR

Till gården följde 1,5 ha åker som mest används till bete. Men naturligtvis har man trädgårdsland med de vanliga grönsakerna. Sedan brukar man varje år prova lite nya saker som inte ska gå att odla så långt norrut för att se om det är sant.

Pirjo har fått pris för Norrbottens vackraste kålhuvud och ett annat år lyckades hon få fram en pumpa som vägde 33 kg!

Dessutom brukar Pirjo dra fram något tusental 1-åriga snittblommor, främst till kyrkogården i Vuollerim

MJÖLKPRODUKTERNA

När det gäller produkterna från korna så blir det i första hand kaffeost och smör. Som alla som hållit hushållsko vet så är det lätt att det blir mer än vad familjen förmår att dricka upp varför Pirjo omedelbart började med kaffeosttillverkning i köket.

Men då både korna och kunderna blev fler satsade man för ett par år sedan på ett litet mejeri som man byggde i det tilltänkta garaget. Och sedan EU kom in i bilden har man en egen tillverkningskvot på drygt 15 ton.

Kaffeosten efterfrågas mycket av samerna och den säljs även på Konsum i Jokkmokk 4 mil norrut. 4 mil

söderut på Konsum i Harads går smöret bäst. Pirjo tycker att det är säkrare att göra kaffeost av mjölken. Smöret är känsligt att tillverka.

Varje omgång Pirjo gör är på ca 8 liter mjölk vilket ger omkring 1,2 kg kaffeost som man säljer för 120:-/kg. För smöret tar man 140:-/kg.

Mejeriverksamheten har fått växa vartefter det getts tillfälle och ligger idag på den nivå man anser sig klara av.

Pirjo Mattsson i gårdsmejeriet.

EKOLOGISK DRIFT

Gården drivs ekologiskt och ytterligare 14 ha arrenderas varav 11-12 ha är vall och 2-3 ha är grönfoder. Mesta delen av fodret är torrhö och så rundbalas en del.

Korna man har idag är Elvira efter 158 Fare, SKB 6696, som är född hos Rune Boström, Uttersjöbäcken och ur dennes L-linje samt Krusa efter 6746 Hompest från Per-Erik Nilsson, Syden. Dessutom finns en dräktig kviga och en 1-årig kviga samt tre tjurkalvar på uppfödning.

MYCKET MED SMÅ RESURSER

Mats och Pirjos gård är ett bra exempel på vad man kan göra med relativt små resurser och mycket arbete. Gården är inte stor men med hög grad vidarförädling gör man det bästa av situationen.

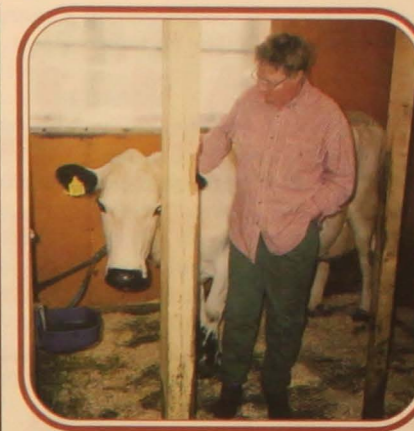
Att öka besättningen ytterligare och sälja mjölk till mejeriet skulle kanske

gå men kostnaderna skulle knappast bäras av de ökade intäkterna. I dagsläget nyttjar man istället de resurser man har så kostnadseffektivt som möjligt.

Vi från *Fjällkon* vill tacka för besöket och önska familjen Mattsson lycka till i fortsättningen!

PS. Den som är nyfiken på att ta tillvara mjölken är själv välkommen att ringa Pirjo och utbyta erfarenheter! Telefonnumret är 0976-192 93.

Text & Foto: Robert Nilsson

Pirjo med gamla Elvira.

Fjällkorna hos Mats och Pirjo i Vuollerim.

(Foto: Mats Mattsson)

Mats inne hos fåren.

Några av hönsen på Norrvik.

FJÄLLKOPRYLAR TILL SALV!

FJÄLLKOR I TRÄ!

1. Stor fjällko.....130:-/styck (varje ko har ett eget namn)
 2. Liten fjällko.....100:-/styck
 3. Fjällkalv.....80:-/styck
 4. Ko-magnet.....40:-/styck (till t.ex. kylskåpsdörren)
 5. Halsband med fjällko.....90:-/styck
 6. Örhänge med silverkrok.....120:-/par
 7. Brosch, större & mindre.....40:-/styck
- BESTÄLLNING & FÖRFRÅGAN:** Bjenn Bua, Karin Nilsén Andersson, Djupudden 8420, 833 94 Strömsund. Tel 0670-710 22, 121 49.

VYKORT MED FJÄLLKOMOTIV!

4 st. vykort med olika motiv!

25:-/ förp. inkl. porto

2 kort är svart/vita med äldre fjällkomotiv och 2 kort är i 4-färg med vackra fjällkor.

Beställning sker till: Svensk Fjällrasavel, Larstorp, 590 33 Borensberg. OBS! Bifoga 25:- i frimärke eller kontanter per beställd förpackning!

Beställ en STICKAD ULLTRÖJA med fjällkomotiv!

Tröjan stickas efter beställning av Svensk Fjällrasavels medlem Gunborg Appel. Tröjan finns i S, M och L och den är naturvit med fjällkohuvud i svart. Huvudet är föreningens ordinarie logotype (se sidan 1). Pris: 600:-
Beställning sker till:
Gunborg Appel
tel 0591-170 05

Beställ dekaler om fjällkor!

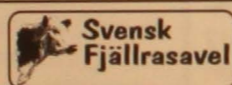
Vi har nu tryckt upp ett antal dekaler med nedanstående text lämpliga att sätta på bilen, ladugårdsdörren eller andra platser. Kostnaden är 20 kronor/styck vilket bifogas i frimärken eller kontanter i en skriftlig beställning till Svensk Fjällrasavel. Larstorp, 590 33 Borensberg.

Dekal 1:

FJÄLLKON
-värd att satsa på!

Dekal 2:

FJÄLLKON
-inte störst men bäst och vackrast!

FJÄLLKOR I STENGODS!

Souvenirbetonade små kossor och mer naturalistiska skulpturer. Även kossor i smycke-form; broscher, halsband, örhängen.
Keramiker Maria Ericsson, Hovsgården, Alsen 1345, 830 44 Nälden, tel 0640-430 64

T-shirt med fjällkotryck!

S - XXL.....pris 120:-
4-5 år, 7-8 år, 1+-11 år.....100:-
Frakt tillkommer. Önskan om tryck på andra plagg eller tyg kan diskuteras!

Beställning & frågor till: Eva Nilsson, Övre Svartå 515, 961 98 Boden. Tel 0928-401 06. Fax 0928-402 10.

Träpussel!

Fjällkopussel för barn. Kon är i 13 bitar. Handgjord och handmålad, ingen lik någon annan. Pris.....180:-
Frakt tillkommer.

Svenska Fäboddar

Ska Du besöka en fäbod i sommar? I vissa delar av Sverige finns det fortfarande en hel del fäboddar i drift under sommaren och de allra flesta är öppna för besök. Bl.a. på det moderna mediet *internet* har vi hittat nedanstående fäboddar. Vi har inte själva gjort någon inventering av levande fäboddar, och därför finns det flera fäboddar i drift än de som nämns här.

Ska Du besöka någon av nedan nämnda fäboddar så ring gärna först och kolla så att de verkligen är i bruk! Om Du har en fäbod eller känner till en fäbod som är i drift så meddela gärna *Fjällkon* så att vi kan ta med dessa inför nästa års sommarsäsong. (Nästa *Fjällkon* kommer inte förrän i september och då är det ju för sent).

I Dalarna finns bl.a. dessa fäboddar att besöka:

ARVSELENS FÄBODAR

Ligger i Malung. Öppet från slutet av juni till slutet av augusti på måndagar, onsdagar och fredagar kl 7-11. Upplev göromålen på en riktig fäbod med mjölkning, lösning av djur, separering av mjölk, ystning, smörkärning och messmörs-kokning. Fäbodfrukost ingår.

BASTBERGETS FÄBOD

16 km söder om Mockfjärd mot Nyhammar. Öppet juni - augusti. Levande fäbod som under 1800-talet var en av Skandinavien största. Bastberget har haft oavbruten fäbod-drift i över 400 år. Fäboden ligger högt med vacker utsikt. Försäljning av fäbodprodukter i mån av tillgång. Info ges av Gagnefs turistbyrå på tel 0241-151 50.

BRUDSKOGENS FÄBOD

Ligger 25 km sydväst om Vansbro. Öppet juni - augusti. Sevärd fäbod med underbar miljö och utsikt. Under vissa perioder finns djur på vallen. Här förekommer även sång, musik och gudstjänster ute i det fria. Guidade visningar efter överenskommelse. Servering av fäbodmat och försäljning av fäbodprodukter. Info ges av Vansbro turistbyrå 0281-752 30.

FOSKDALSVALLENS FÄBOD

Ligger 30 km nordost om Idre. Öppet tisdagar i juli. Levande fäbod som visar hur livet levdes förr. Kor. Färsk mjölk och nykärnat smör. Nygräddat jonnbröd & kaffe finnes. Info ges av Idre och Särna turistbyråer på tel 0253-207 10 resp. 102 05.

GIVARSBODARNA

Brukas av Karin och Mikael Märshagen, tel 0248-405 33. Kor, kalvar, häst och får finnes. Viss försäljning av tovnings- och skinnarbeten.

GREJSANS FÄBOD

Ligger 30 km norr om Enviken. Levande fäbod med djur. Tillverkning av fäbodprodukter. Info ges av Falu turistbyrå på tel 023-836 37.

HEDBODARNA

Ligger 30 km väster om Älvdalen. Öppet juni - september. Hedbodarna är ett fäbodreservat med mycket gamla och speciella hus. Fäboden har restaurerats pietetsfullt. Levande fäbod med i huvudsak kor och getter. Tillverkning av hem-

lagat smör och messmör. Försäljning av fäbodprodukter. Fäbodservering. Upplysningar på tel 010-672 14 51.

HEDÅSEN

Ligger på Hedåsberget bakom slalombacken ca 5 km från Rättviks centrum. En av Rättviks äldsta fäboddar. Här finns lantraskor, getter, hästar, höns, katter, hundar och kaniner. Fäbodprodukter säljs efter tillgång. Det ordnas även ridturer, fäbodkurser m.m. Fäbodservering. På måndagar kl 19-21 ordnas sillkvällar efter beställning. Fäboden är öppen v 26-34 (dock stängt v 32). Info: Margareta Bruswitz tel 0248-305 32 eller 010-6736143. Vägbeskrivning: Åk upp till slalombacken Tolvåsstugan och parkera där. Gå ca 1,5 km på skogsväg förbi sjön till fäboden.

HÄLLBERGS FÄBOD

Ca 15 km nordväst om Orsa. Öppet dagligen från midsommartid till början av augusti. Hällberg är en idyllisk fäbodvall med får och ungdjur. Åk från Orsa mot Hansjö och Hornberga. Passera Hornberga och fortsätt ca 3 km.

KARL-TÖFSÅSEN

Öppet v 24-34. Traditionellt fäbodbruk med kor och ungdjur. Mejeriprodukter säljs efter tillgång. Info får Du av Gunnar Sandh på tel 0248-150 56 eller 010-2527808. Vägbeskrivning: Fäboden ligger ca 6 km från Vikarbyn. Åk riksväg 70 mot Mora. Vid refugen (skylt höger mot Hjortgården) tar man av och fortsätter uppför backen och sedan höger mot Karl-Töfsåsens fäboddar. Man åker genom byn Granmor.

LJUSBODARNA

Ca 2 mil från Leksand. Fäbod med anor från 1600-talet. Traditionellt fäbodbruk med bl.a. kor, grisar, får, getter och höns. Tunnbrödsbakning. I bruk ca 15/6 - 31/8. Åk från Leksand mot Dala-Järna ca 10 km, skylt Ljusbodarna ca 10 km. Tel 010-255 59 57, 0247-330 80.

LOFJÄTÅSENS FÄBOD

Öppet från v. 20 till mitten av september. Levande fäbod öppen för besök alla dagar under sommaren. 2 km att gå från bilväg. Försäljning av hantverk, ost och messmör. Kaffeservering kl 12-16 (sön-tor). Åk från Fjätervålen och vidare förbi Lillfjäten. Gångväg från Stenåsjönsvägen ca 2 km till fäboden. Info genom Idre och Särna turistbyråer på tel 0253-207 10 resp. 102 05.

NYSJÖNS FÄBOD

Ca 40 km nordost Falun. Öppet juli - augusti. Här finns kor och getter och man tillverkar getost. Fäboden är vackert belägen på sluttningen mot en sjö.

PRÄSTBODARNA

Ligger 4 km ovanför byn Dådran på Skallberget i Rättviks Finnmark. Här finns fjällkor, rödkullor, getter, höns m.m. En del av mjölken förädlas till ost, smör och messmör på plats och säljs i mån av tillgång. "Budkaffe" och fäbodmat serveras efter förhandsbeställning. Fäboden är öppen v 23-37. För info så kontaktar man Goth Bertil Johansson tel 0248-141 59 eller 0246-910 91 när fäboden är i bruk.

RISÅSENS FÄBOD

Ca 25 km sydväst om Vansbro. Öppet juni - augusti. Levande fäbod med kor, kalvar och får. Risåsen är "urtypen" av en fäbod. Info genom Vansbro turistbyrå tel 0281-752 30. Forts! > >

FJÄLLKON

SKINNARBODARNA

13 km sydost om Älvdalen. Öppet juni - augusti.
I Skinnarbodarna finns huvudsakligen många getter, lämpliga för barn. Fäbodservering. Försäljning av getost och getostsmör. Badstrand finnes. Info-tel 0251-511 30.

SKRÄDDAR-DJURBERGA FÄBOD

Ca 25 km nordost om Orsa. Anor från 1600-talet. Idag finns ett 20-tal hus som hembygdsföreningen underhåller och driver levande fäbodbruk med kor och vallkulla varje sommar. Söndagar hålls det fäbodgudstjänst med barndop. Öppet från midsommar till början av augusti.

TORRILDS FÄBOD

Ligger 15 km nordost om Älvdalen. Öppet från midsommartid till mitten av augusti. Fäbodväsendet lever intensivt kvar i Älvdalsområdet. I Torrilds fäbod gör man fortfarande stjär (långmjölk), tjärnar smör, ystar ost och gör messmör. Här finns även djur såsom kor, kalvar, getter, killingar, gris och katt. Guidade visningar efter överenskommelse. Tillverkning och försäljning av fäbodprodukter. Fäbodservering. Arrangerar även fäbodkurser. Info-tel 0251-802 90 (Älvdalens turistbyrå).

ÄRTERÅSEN

Ligger högt på Ärteråsens berg ovanför byn Näset i Furudal. Här finns även ett utsiktstorn med bedårande utsikt över naturen. Det finns ett flertal byggnader och fritt betande djur. Här kan man köpa ost, mese, smör, gubbost m.m. i mån av tillgång. Fäboden är öppen v 25-34. Serveringen är öppen hela perioden kl 8-20 (helger 8-22). Sillkvällar ordnas på lördagar och söndagar kl 18-22. En 1-dags fäbodkurs anordnas också för intresserade.

För mer info så kontaktar man Maria på tel 0248-310 00 eller 010-6937403. Vägbeskrivning: Från Rättvik åker man riksväg 301 till Furudal där man sedan följer skyltar till byn Näset. Därifrån följer man en skyltad grusväg till parkeringen varifrån det är ca 300 meter att gå på en fäbodstig upp till vallen.

VALDALSBYGGETS FÄBOD

Ligger i norra Dalarna sydväst om Grövelsjön vid norska gränsen. Fäbodkulla Kajsa Göransson finns på plats med kor, får och höns fr.o.m. 22 juni. Från 1 juli - 15 september kommer det att finnas möjlighet att förutom den vackra omgivningen få njuta av "Kajsas lilla fäbodsmörgåsbord" som består av smör, bröd, egenproducerade ostar, messmör och rökt lammkött. Dessutom ingår kaffe, te eller saft. Öppet måndag-fredag kl 10.30-16.00. Pris: Vuxna 70:-, barn 35:-.

I Gästrikland finns dessa fäbodar att besöka:

GÅSBÄCKEN

Ligger i Ockelbo. Fäboden har fått liv igen och är i drift från början av juni till slutet av augusti då Sune Pettersson finns där med sina fjällkor och getter. Här tillverkas ost, smör och messmör och det går bra att övernattna på Gåsbäcken. Tel till Ockelbo turistbyrå är 0297-402 60.

KUXBO

Ligger i Ockelbo. Detta är en fäbod som höll på att växa igen men nu ser 6 fjällkor, getter, får och hästar till att fäboden hålls öppen och levande. Kuxbo är i bruk 15 juni - 15 augusti. Försäljning av fäbodprodukter. Info får man hos Ockelbo turistbyrå tel 0297-402 60.

I Härjedalen finns dessa fäbodar att besöka:

NYVALLENS FÄBOD

Ligger vid Sonfjället, Hede. En fäbod med anor från 1700-talet. Ägare och brukare är Alf & Margareta Kristoffersson. Visningar. Vissa tider fäbodkurs. Fäbodprodukter finnes till försäljning. Tel 0684-120 22.

ÖVRE HOLMVALLENS FÄBOD

Ligger i Bruksvallarna på gränsen mellan skog och fjäll mellan fjällen Mittåklappen och Axhögen. Familjen Myhr är brukare och ägare av vallen. Inträde med guidning. Info från Härjedalsfjäll 0684-214 20.

I Hälsingland finns dessa fäbodar att besöka:

KNUPBODARNA

Söder om Kilafors finns en av landets bäst bevarade fäbodvallar, Knupbodarna. Där finns kor, kalvar, getter och killingar som går fria och betar på den granna vallen. Fäbodprodukter som ost och messmör finns att köpa. Ligger ca 20 km söder om Bollnäs. Öppet varje dag kl 10-18 under juni - augusti. Info får man av Bollnäs turistservice på tel 0278-244 50, fax 101 70.

SVEDBOVALLEN

Ligger i Järvsö. Du välkomnas till Svedbovallen varje dag i juni - augusti. Här kan Du se hur man framställer smör, ost och messmör. Vid denna välbesökta vall finns kor och getter.

I Jämtland finns dessa fäbodar att besöka:

JOHAN-KÖLEN

Ligger i Klövsjö där Klövsjö kultur- och turistråd anordnar visning. Johan-Kölen ligger långt in i skogen längs en tillbommad väg. Ägare och brukare är Jan & Lilian Sjöberg och det finns fjällkor och kalvar. Info och anmälan till Klövsjö turistbyrå 0682-212 50.

LÅNGBODARNA

Ligger vid Oviksfjällen och är i bruk juli - augusti. Fjällko- produkter säljes. Servering med kaffe och väfflor. Många fjälleder utgår från Långbuan. Info av Persåsen 0643-401 05, 401 41.

RINGVATTNETS FÄBOD

Ligger i Strömsund. Här finns fjällkor och getter på fritt skogsbeta i bruk återigen sedan 1950-talet. Stor rikedom av bl.a. kattfot på välhävdat betad vall. Försäljning av produkter i Ringvattnets by. Info från Strömsunds turistbyrå.

ÖSTRA ARÅDALENS FÄBOD

Ligger vid Oviksfjällen och brukas av Nils-Gustav Bergqvist. Driften är igång från midsommar till mitten av augusti. Det finns ett 15-tal kor vars mjölk förädlas på plats. Ca 2 km fjällväg att promenera. Övernattning kan ske i grannfäboden Västra Arådalen. Tel STF 0687 140 54.

FJÄLLKON

I Värmland finns denna fäbod att besöka:

LOFFSTRANDSÄTERN

Ligger i Ekshärad och brukare är Anne-Maj Christensen. Hon finns på fäboden från mitten av juni till augusti. Här finns kor, kalvar och getter. Info hos Ekshärad turistbyrå på tel 0563-404 95.

I Ångermanland finns denna fäbod att besöka:

STYVNÄSGÅRDENS FÄBOD

Ligger i Kramfors. Här finns fjällkor och getter. Fäbodprodukter. Info från Kramfors turistbyrå.

OBS! Vi vill ännu en gång påpeka att nämnda fäbodar är de som finns enligt vår kännedom. Om vi har glömt någon så ska denne inte känna sig förbigången utan omedes istället att höra av sig till Fjällkons redaktion. Likaså om någon av de angivna uppgifterna på respektive fäbod skulle vara fel.

Tänk på detta!

Livet på en fäbod är inte alltid fyllt av romantik och mystik utan även av hårt arbete av de människor som gör allt de kan för att hålla sin fäbod i drift. Fäbodarna är inte till som turistobjekt utan de är att jämföra med vilket småbruk som helst där brukaren är beroende av sin inkomst från fäbodvallen, sålunda även av den försäljning som i vissa fall sker på fäboden.

Därför hoppas vi att Du som besökare visar respekt, varsamhet och uppskattning när Du besöker en fäbodvall samt tipsar vänner och bekanta om att det finns ett flertal fäbodar i landet att besöka och stifta bekantskap med samt kanske få lära sig lite om livet där och hur man tillvararar mjölk m.m. till förädling av, i dagens samhälle, mycket unika och fina livsmedel.

STN-FÖRENINGENS ÅRSMÖTE -98

Den 27 mars åkte vi 50 mil norrut och mötte våren. Det var STN:s årsmöte som hölls på Frosta norr om Trondheim. Tyvärr missade vi en del av själva årsmötet, men vi deltog i den andra halvan. Jag måste säga att jag kände igen mycket av spörsmålen i diskussionerna. Vi är nog ganska lika i våra funderingar runt våra kor som t.ex. olika åsikter om färger och avkastning och hur detta kan förbättras. På kvällen bjöds på en väldigt god middag, underhållning och koprat. Trevligt!

Nästa dag var det dags för ett gårdsbesök hos Hermod Lillänget som bodde lite längre norrut vid Levanger. En bonde med framtidstro som höll på att bygga nytt ungdjursstall och tron på STN-djur höll på att gå över till STN från NRF. Mest skedde denna övergång genom att seminera med NRF med STN-sperma, men det fanns även en del rena djur.

Svensk Fjällrasavel på Internet!

Internet är ju ett modernt media som används alltmer, kanske framförallt av den yngre generationen, men även av skolor, företag m.fl. Då vi anser det viktigt att sprida riktig kunskap om fjällkor samt att människor som är intresserade av fjällkor får tag i oss, så har vi numera en "egen sida på nätet".

På denna finns kortfattade uppgifter att läsa om fjällkor (i huvudsak detsamma som finns att läsa i vår Info-folder om fjällkor), men även sådant som är på gång kommer att finnas med. Så småningom ska vi även ta med uppgifter om fjällrastjurar m.m.

Svensk Fjällrasavel hittar Du på denna adress:

<http://w1.141.telia.com/~u14102529/fjallkor>

Internetadressen till Svensk Fjällrasavel är denna:

svensk.fjallrasavel@motala.mail.telia.com

På internet finns en hel del att läsa om kor. En av föreningens medlemmar, Thomas Gunnarsson, tipsade oss om ett korasregister i USA som man hittar på adressen: <http://www.ansi.okstate.edu/breeds/cattle>

Thomas Gunnarsson har en egen hemsida som heter <http://www.algonet.se/~gunnared/Fjell.html> (ifall någon vill kolla denna). Thomas e-mail: gunnared@algonet.se.

Om Du som medlem har idéer kring det här med internet och kanske vill tipsa om intressanta adresser m.m. så hör gärna av Dig till vår expedition så kan vi ta med det i denna tidning!

Solen sken, starrar satt på ladugårdstaket och tussilagon växte i diket, så det kändes att våren var på väg och det kändes bra eftersom vi hemma hade vi åkt ifrån en snöstorm. Vi hade väldigt trevligt och blev varmt mottagna av våra "grannar", så vi säger bara; Vi kommer igen!

Vi som åkte var
Lena & Rolf Lindberg

*Två kvinnor samtalar om sina äktenskapsproblem:
- Hur ska jag få min man att sluta prata om sin förra fru?
- Börja prata om din nästa man!*

*- Det lär visst krypa små maskar i en del ostsorter!
- Ja, jag har hört det.
- Jösses, har du så bra hörsel!*

*- Vet du vad grisarnas legitimation heter?
- Nej.
- Fläsklägg!*

Ostlöpe vid kalvdiarré!

Kalvarna är nästa generations högproducerande mjölkkor och de behöver mycket uppmärksamhet och omsorg för att växa upp till friska och välmående individer.

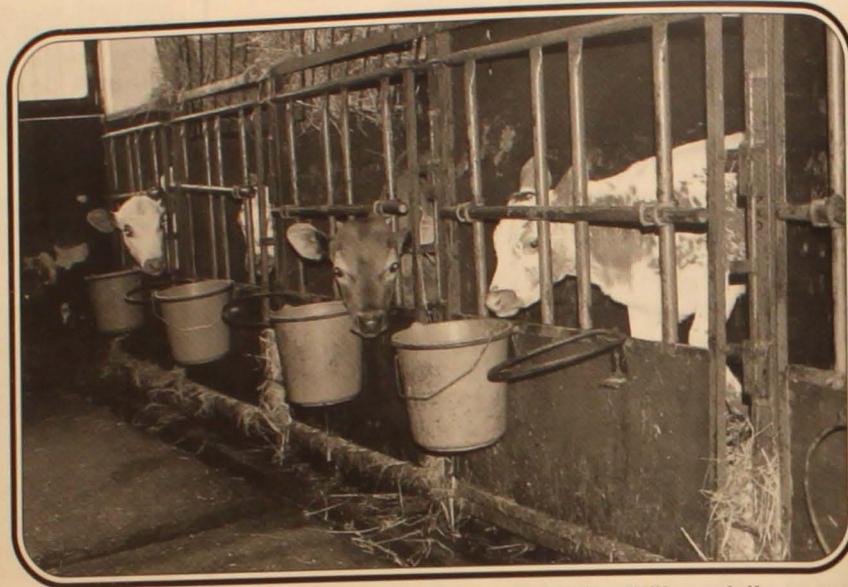
OSTLÖPE VID DIARRÉ

Magstörningar i form av diarré förekommer ibland på spädkalvar. Det kan bero på en mängd faktorer, t.ex. drag, fuktig miljö eller felaktig blandning och temperatur på kalvnäringen.

Förmodligen är råmjölkstarten det viktigaste, men det kan i alla fall dyka upp kalvar med problem, vanligen då diarré. Det finns diarrémedel att köpa i lantbrukshandeln, men ostlöpe är både bättre, enklare och billigare.

Detta knep med ostlöpe är gammalt och det har på vissa platser i landet gått i arv från olika generationer. Fördelen med ostlöpe är att det är ett naturmedel och det får helt enkelt mjölken att koagulera i löpmagen.

När bakterier ställer till problem i magen på kalven så är det bara att blanda

Ostlöpe som bot mot kalvdiarré är ett mycket bra hjälpmedel!
(Kalvarna på bilden har dock inga problem med diarré!)

4-5 droppar ostlöpe i mjölkskålen/hinken. Ostlöpen behöver ej spädas med vatten och det fungerar i både sötmjolk och pulvermjolk.

Behandlingen kan behöva upprepas två till tre utfodringar. Ju tidigare man kommer på problemet, desto snabbare kurering. Ostlöpe finns att köpa i de flesta välsorterade matvaruaffärer.

FLER TIPS OM HVSKVRETTAR VI GÄRNA EMOT TILL FJÄLLKON!

Ring, skriv, faxa eller maila.
Se adresser på sidan 2.

jar äta annat foder. Som jämförelse kan nämnas att en dikalv dricker mellan 1000-1500 liter under sin uppväxt och den fördubblar sin födelsevikt på ca 7 veckor.

En missuppfattning som finns är att man ska hålla nere mjölkgivaren för att få kalven att tidigare börja äta annat foder, men detta är fel.

Löpmagen är stor hos kalven, men våmmen växer i samma takt oavsett om den får grovfoder eller inte. Således växer en svältfödd kalv långsammare och sålunda gör då våmmen!

Däremot behövs grovfodret för att få igång jäsningsprocessen i våmmen.

Ge därför gärna kalven spätt hö eller ensilage redan de första dagarna efter födseln. Proteinhalten behöver inte vara så hög då det finns i mjölken.

Visst är det konstigt att det kan vara billigare att gå den långa vägen med att använda pulvermjolk än det är att ge kalven direkt från kon, vilket är det naturligare. Det ger förvisso många arbetstillfällen, men då är ingen hänsyn tagen till miljön! För visst är nedanstående väg fram till användandet av pulvermjolk lite felaktig, eller?

Komjolk > nedkylning > transport till mejeriet > industritillverkning av mjölkpulver > marknadsföring > inblandning av diverse andra råvaror > förpackning och transporter > uppvärmning av vatten till pulvermjölken > kalven dricker pulvermjölken.

SÖTMJÖLK DET BÄSTA FÖR KALVEN

Allt fler lantbrukare går över till att använda sötmjolk till sina kalvar istället för pulvermjolk. Pulvermjölken har som regel alldeles för lågt energiinnehåll vilket gör att kalven blir svältfödd och är mer känslig till dess den kan äta annat foder. Det man tjänar på att använda pulvermjolk förlorar man i sämre kalvhälsa, sämre tillväxt, veterinärkostnad etc.

För att få en kalv att växa 900 g/dag, vilket är det normala, så krävs det 10 liter pulvermjolk/dag, men så mycket kan man ju aldrig ge en liten kalv i början. Alltså går en hel del av den viktiga starten i tillväxten förlorad, åtminstone fram till dess att kalven bör-

Fjällrasens avelshistorik

Del 6

I de första fem avsnitten i den här serien har vi sett hur aveln byggdes upp nästan enbart med tjurmaterial som på fädernet stammade från Puke R1. Det vill säga aveln inom den statligt styrda avelscenterverksamheten. Fortfarande (på 1920-talet) fanns andra tjurlinjer kvar som inte var släkt med Puke eller korna från Mattsson i Överbyn. Men nu ska vi se på den tjurlinje som efterträdde Pukelinjen hos Mattsson i Överbyn.

Eftersom djuren i den här besättningen varit så tongivande för vår fjällras så ska vi se lite närmare på hondjuren och varifrån de kom innan vi börjar med den nya tjurlinjen..

Anders Mattssons djur hade sedan ca 1891 varit föremål för organiserad avel då Pukes fader Boj jt14 togs i bruk inom besättningen. Nu hade man i nästan 20 år avlat med tjurar ur den linjen, samtliga dessutom födda inom besättningen. Att man började få en viss inavel är väl ganska lättförståeligt.

Att det överhuvudtaget gick att avla inom besättningen så länge berodde först och främst på att generationsintervallet på korna var ganska långt (5-10år). Även om det inom avelsbesättningarna var kortare än hos bonden i gemen på den tiden som nog snarare låg uppåt 10 års intervall.

Att intervallet var kortare inom avelsbesättningarna berodde nog på att det fanns stort intresse att ur dem köpa livdjur, vilket gjorde att ofta de sämsta korna gick till liv till andra besättningar. Idag är väl generationsintervallet i en kontrollansluten besättning mellan 3-4 år vilket i praktiken skulle omöjliggöra att avla inom en besättning med en tjurlinje så länge som 20 år.

BESÄTTNINGEN FÖRE 1891

De kor som fanns i Mattssons besättning före 1891 vet vi inte så mycket om,

ej heller om de tjurar som verkade där innan Boj. Vi vet heller inte om Boj var släkt med de tidigare tjurarna, eller om de sinsemellan var släkt. Det vi vet om Boj är att han föddes hos Erik Roos på hemmanet Lorås i Hammerdals socken år 1890.

Bojs fader var en tjur från Lorås och hans mor hette Örsvar. Boj köptes in till Överbystammen, var stamtjur inom Hammerdals kretsområde och blev 1895 såld ner till Orsa.

Tjuren innan Boj hette Modig och hans företrädare hette "Fjellstedt". I Meddelande från kungliga lantbruksstyrelsen nr 293 år 1932 som förutom att den går igenom Avelscentertävlingarna 1925-27 också innehåller en allmän översikt av avelscenterverksamheten berättas bland annat följande om Överbystammen:

Det sägs att den utvecklats inom sig själv sedan 1830-talet. Under mitten av 1800-talet sägs det att den till stor del var behornad, ett förhållande som ska ha gällt ända till 1880-talets slut. När premierringarna kom igång i Jämtland avlade man bort hornen, men hävdade att de rödtecknade korna var de bästa, men efterhand blev även Överbystammen vit med svarta tecken.

KOFAMILJERNA VID ÖVERBYN

Vid Överbyn hölls flera kofamiljer/linjer. Men två av dem blev sedan den organiserade aveln kom igång snabbt större än de andra och störst blev Mutterfamiljen som också är den mest ryktbara i och med att Pukesonsönerna Kalle-G2 och Piffen kom ur den.

Anmodern till Mutterfamiljen var kon Mutter R26 född 1888 efter Fjellstedt och kon Gulldam. Mutter hade 4 döttrar och 9 dotterdöttrar i besättningen. Mutters modernelinje är väl också den som vi till namn och utseende har kännedom om längst tillbaka i tiden. Av den anledningen kan det väl vara intressant att redovisa den.

MODERLINJE FÖR:

Mutter *1888 rödsidig, hornabbar (se bild på nästa sida!)

M	Gulldam	vit med röda tecken och fläckar.
MM	Gullsnodd	vit med röda tecken och prickar.
MMM	Morlik	vit med röda tecken och prickar, horn
MMMM	Snupp	vit med svarta tecken och prickar.
MMMMM	Solros	brokig med svart sadel och horn.
MMMMMM	Elgros	helsvart och kullig.

FJÄLLKON

Fjällkon Mutter *1888

Elgros ska enligt uppgift vara född på 1850-talet om någon har kännedom om någon annan kolinje som sträcker sig lika långt eller längre tillbaka i tiden så vore undertecknad tacksam för sådan information. Det man kan säga är att beskrivningen av hur korna ser ut troligen ganska väl speglar den norrländska lantrasens utseende under 1800-talet.

Att man kände till mödernet men inte fädernet beror på att man då (som ofta nu) kände sina kor men inte vilka tjurar man haft. De slaktades ofta unga och lämnade inga minnesspår på det sätt som korna gjorde som man såg varje dag i kanske 15 ända upp till 20 år.

Av Mutters 4 döttrar fick utan tvekan 3 Lycka jt 619 störst betydelse. Hon var född 1892 och far var Modig. Hon fick 6 Riksstambokförda döttrar varav 3 står fram extra mycket.

3 Lycka

5 Engelin

Det var 5 Engelin R16 *1892 e Puke R1 mor till Piffen och Kalle-Glader 2. 8 Lycka 2 R72 *1899 e Kalle-Glader 1 R15 mor till Sampo R88 och Radix R62 och 16 Lycka 3 R137 *1903 e Piffen mormor till Lazarol R1511, Rask R1561, Ling R2166 och Lans R2322.

Det gör att sammantaget fick 3 Lycka 42 stambokförda hanättlingar i tredje led och 194 hanättlingar i fjärde led varav flera hade 3 Lycka i stammen både två och tre gånger.

Nästan alla tjurar som användes inom besättningen togs också ur Mutterfamiljen. Titta noga på bilderna på 3 Lycka och 5 Engelin, om ni tycker att ni sett dem förut är det inte konstigt för uppskattningsvis finns de mellan ca 10.000-100.000 gånger vardera i härstamningen till era egna fjällkor! Det är få andra kor som haft större betydelse för fjällrasen än de här.

Den andra stora kofamiljen inom Överbystammen var Grevinna familjen vars anmoder var Perla jt465 *1891 efter Fjellstedt och kon Grásida. Hon hade tre döttrar i besättningen varav en står fram över de andra, 4 Grevinna R18 som hade 4 döttrar i besättningen varav en såldes till Trollåsén och där blev en viktig stamko.

En annan dotter till 2 Perla såldes till Strömnäs A-C. Däremot användes till en början inga tjurar ur denna kofamilj till avel inom Överbystammen, inte förrän man bytte tjurlinje.

I förra numret av Fjällkon visades ett inavelsexempel på en tjur ur Överbystammen varför det är onödigt att göra det igen eftersom alla yngre hondjur i slutet på Pukelinjens era i stammen hade liknande härstamning. Om vi antar att Överbystammen var avlad med ganska lite blod utifrån under tiden 1830-1890 som anges, och att Boj var obesläktad med den eftersom han var inköpt till stammen så var de efter nästan 20 år helt och fullständigt ihopblandade och behov av obesläktat material förelåg.

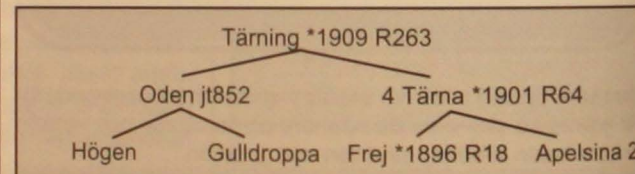
VART SKULLE MATTSSON HITTA BRA MATERIAL?

Av källorna framgår inte om han blev rädd av Avelscenternämnden angående tjuranskaftningen. Efter vad jag förstår så hade han tappat A-C statusen vid tidpunkten för bytet av tjurlinje, så han kan ha gjort det på egen hand.

Valet föll på en annan välkänd och välrenommerad besättning från ett välkänt avelsområde, nämligen Sven Jönson, Bølåsen, Oviken. Där inköptes tjuren Tärning R263 efter tjuren Oden jt852 och kon 4 Tärna R64.

Oden uppges vara född i Oviken efter en tjur som hette Högen och en ko som hette Gulldropa. Vi vet inte om han var linjeavlade eller besläktad med andra linjer, bara att han kom från ett sedan gammalt känt avelsområde.

Modern till Tärning, 4 Tärna, var född 1901 vid Bølåsen efter en till Bølåsen inköpt ko från Önsta vid namn Apelsina 2 ur Basinafamiljen vid Önsta. Fader till Tärna var Frej R18 från Erik Gabrielsson, Hæggen, Oviken. Tärning var alltså en blandning av material från Ovikenområdet.

Tärnings fader Oden hade ytterligare en riksstambokförd son, Näsen R239, med möderna ur Basinafamiljen (omnämd nr5/97). Denne fick 11 riksstambokförda söner som spreds ut över Norrland. Det stod Näsens söner i Orrviken, Norderön, Vemdalen, 3 stycken i Oviken, Kälom i Jämtland, Risberg, Drängsmark i Västerbotten samt Boteå i Västernorrland. Men den linjen tynar bort på 1920-talet.

Tärning fick också 11 riksstambokförda söner (fast egentligen var de 10 eftersom en av sönerna fick två olika nummer, ett misstag som kunde hända) De första användes inom Överbystammen men någon såldes sedan till liv, de senare såldes direkt utan att användas inom besättningen.

Den förste sonen, Gösta Tärning R365, såldes till Järna tjurförening i Dalarna och fick 45 riksstambokförda söner. Det stod söner till Gösta Tärning över hela Dalarna, Hälsingland och Gävleborg.

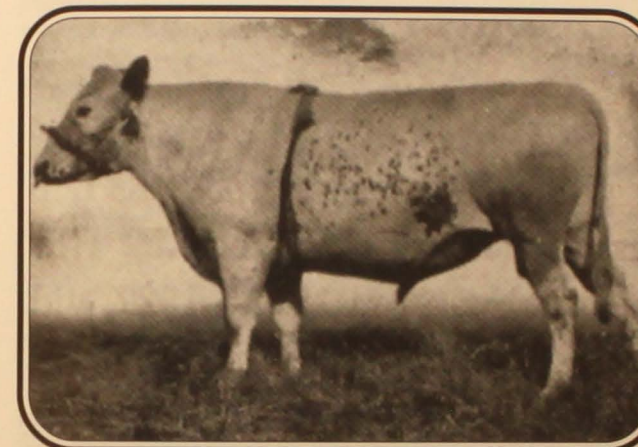
Andra Tärnings söner stod i Färila i Gävleborgs län, Funäsdalet, Backens-Mjåla tjurförening i Nälden i Jämtlands län samt i Järvträsk och Lappträsk i Norrbotten. Som synes fick även Tärnings söner bra

FJÄLLKON

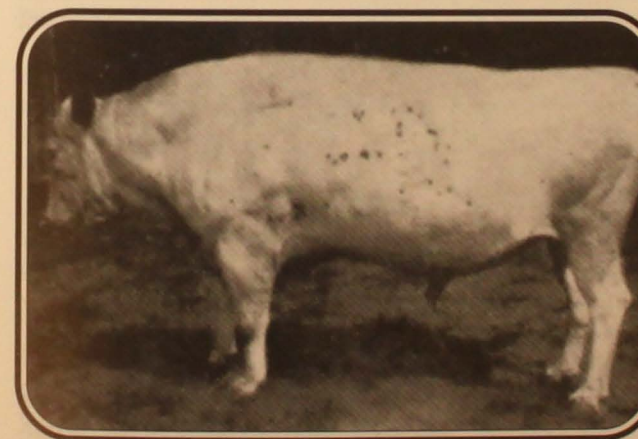
spridning, men till skillnad mot Näsens söner så fick Tärnings söner och sonsöner en stor användning som tjurfäder och ett flertal matadorer kom ur den tjurlinjen. Sammantaget hade Tärning 60 stambokförda sonsöner och nästan 110 stambokförda sonsönsöner. Mest välkänd av sonsönerna blev Rask 2 R 1561 efter Arnljot Tärning R518, som med 45 stambokförda söner blev en av de stora matadorerna på 1920-talet.

Rask var stamtjur vid Överbyn 1919-1920 stod i Över-Hallens tjurförening 1920-24 och var stamtjur vid Bølåsens A-C 1924-27.

Men även Lazarol efter Ali-Tärning R410 (en helbror med Arnljot Tärning) blev betydelsefull med 15 stambokförda söner. Han var stamtjur vid Överbyn 1917-20 och vid Älvsbacka A-C 1920-22. Störst betydelse fick han kanske via sönerna Ling R2166 som var stamtjur vid Torvalla A-C 1920-22 och vid Backe A-C 1922-29. Och Lasse-Glader R2163 som var stamtjur vid Överbyn 1920-22, Älvsbyns A-C 1922-25 och Bollsta A-C 1925-28.

Lazarol, Rstb 1511

Ling, Rstb 2166

På 1920-talet har denna tjurlinje snabbt spridit sig så att nästan alla A-C:na har haft eller har tjurar ur Odenlinjen. Varför försvann då Näsen och hans söner medan Tärnings ättlingar fick sådan snabb spridning? Ja, jag tror att svaret är så enkelt som att Näsen inte var stamtjur i Överbyn!

Mattsson och hans Överby besättning hade så genuint gott rykte att man nog inte kan överskatta betydelsen av det. Dessutom ser man i det tidigare nämnda meddelandet nr 293 att tjurarna ur Överbydelen av Odenlinjen var mycket starka förbättrare av fetthalten i mjölken hos sina döttrar och det var ju ett av de

viktigaste målen med aveln. Tydligt var blandningen av Överbystammen med Tärning särdeles lyckosam därvidlag t.ex. Ling R2166 höjde fetthalten 0,54% i snitt på sina döttrar jämfört med mödrarna vid i princip oförändrad mjölkavkastning. Så när mödrarna mjölkade i snitt 114 kg smf låg döttrarna på 127 kg smf, en ökning på mer än 10%.

Naturligtvis var det också så att man behövde "nytt blod" i de flesta avelscenterna. Flera hade kört med Pukelinjen i snart 20 år. Dessutom gjordes inlussen av nytt material på det sätt som man ansåg bäst vid den tiden.

Man ansåg att när man konsoliderat sin stam och så att säga proppat den full med anlag för de egenskaper man ville ha, ja då skulle man inte ta in för mycket okänt material för att inte spolia det man åstadkommit. Man skulle inte ha för stark "utavel" (i motsats till inavel).

Det lämpligaste sättet att tillföra en stam nytt blod var då att köpa in en tjur och använda den som tjurfäder på ett par av de bästa korna i stammen och sen använda sönerna efter dessa parningar till avel i besättningen. På det sättet skulle man inte riskera att tappa bort det man tidigare vunnit men linjeaveln (inaveln).

Precis så använde man den nya tjurlinjen i A-C verksamheten. De avelstjurar som användes ur den "nya" linjen (Oden-Tärning) hade stor andel blod ur den "gamla" också (Puke) Det gör ju att man kanske egentligen kan diskutera hur mycket ny tjurlinje det egentligen var efter som de flesta tjurarna ur den hade mest Pukeblod i ådrorna i alla fall. Men på fädernet gick de ialla fall tillbaka på en annan tjur än Puke! Dessutom vet vi inte om djuren i Tärnings stam var nära släkt med varandra, alltså om han var en linjeavlade tjur, för då har hans gener haft starkare genomslag än vad man först kan tro efter att se på hans ättlingars stamtavlor.

Den del av Tärnings ättlingar som torde fört mest Tärningsblod med sig var nog Gösta Tärning R365 med söner. Järna tjurförening hade under 1900-talets första decenium haft inte mindre än tre söner i bruk efter Frej R18. Dessutom hade man haft 4 söner efter en av Frejs söner nämligen Jämtén R1216.

Frej R18 var ju som vi sett morfar till Tärning så när Gösta Tärning "kom till byn" så var han inte helt okänd. Nu ska man ha klart för sig att Järna tjurförening måste ha varit stor (kanske både till ytan och antal medlemmar) och kanske haft både 3 och 4 tjurhållare, för i första stamboken så har man under tiden 1904-1915 13 olika tjurar som var stambokförda. De flesta ur Frejlinjen men även ur Pukelinjen och en annan lokal Dalalinje. Man hade alltså sannolikt flera tjurlinjer i bruk samtidigt inom tjurföreningen.

Många av Gösta-Tärnings söner hade Frejtjurar som morfäder eller obesläktade Dalatjurlinjer. Det var även i Dalarna som man längst allmänt höll ut mot Pukelinjen samt på något enstaka ställe i Jämtland, men det ska vi återkomma till, inte i nästa avsnitt utan det nästa.

Det fanns dock ett aber med Tärning som man vid denna tidpunkt inte såg eller ville se. Fjällrasens största problem genom tiderna, könskörtelhyppoplasin anses ha kommit via Tärning. Någon litteratur som redogör för hur man kom fram till det har jag ännu inte fått tag på men förhoppningsvis låter det sig göras. Jag ifrågasätter väl inte att så kan ha varit fallet men eftersom tjurarna som stammade efter tärning och kom ut till användning i avelsbesättningarna var sonsöner och sonsönsöner till Tärning

och därigenom i de flesta fall hade övervägande Pukeblod i ådrorna, och om man betänker att 1935 då man började undersökningarna så var nästan en 1/3 del av korna i avelsbesättningarna hypoplastiska, så undrar jag om enbart Tärning är skuld till hypoplasin.

Hade han verkligen fått så stort genomslag på 10-15 års tid? Man kunde kanske tänka sig att det även fanns anlag för detta hos Pukelinjen. Det påstås att fler gamla tjurlinjer också skulle haft detta anlag men det anges inte vilka. Man kan ju undra om inte man till viss del håller den av tjänstemännen så omhuldade Pukelinjen lite grand om ryggen, för inte kunde väl tjänstemännen gjort fel någon gång?

Nog för denna gång nästa avsnitt ska handla om AC-tävlingen 1925-27!

Text: Robert Nilsson

*Hej!
Sitter Du och läser Fjällkon utan att vara medlem i Svensk Fjällrasavel?*

I så fall vill vi hälsa Dig välkommen att lösa medlemskap så att Du får denna tidning direkt hem i Din brevlåda i fortsättningen!

*Årsavgiften är 200:-
vilken insättes på vårt
pg 833 53 62-3*

Vårträff med avdelningen

ÖSTERGÖTLAND/VÄSTERGÖTLAND

Lördagen den 2 maj samlades en del av Svensk Fjällrasavels medlemmar till en vårträff i den kotäta Falköpingsbygden i hjärtat av Västergötland. Det kanske inte är så många fjällkor som det finns SRB och SLB här, men en hel del finns det i alla fall. Träffen vi hade var gemytlig och familjär och nu ska Ni få höra vad vi gjorde;

KAFFESAMLING MED HEMGJORD OST

Vi samlades på förmiddagen i Gökhemms Hembygdsgård, och som sig bör så började vi träffen med kaffe, smörgås, bullar, kakor samt givetvis hemgjord ost som några av de deltagande kvinnorna hade gjort (på fjällkomjolk givetvis).

Vi pratade en del om föreningsarbetet och kommande aktiviteter, bl.a. den kommande stämman och resan dit. Därefter tog vi en promenad i det sköna vårvädrat för att studera i ämnet botanik i en lummig beteshage full av vårblommor.

BESÖK I FORNTIDSBY

Vi åt sedan lunch innan vi for vidare till nästa studiebesök som var Forn-tidsbyn!

Forn-tidsbyn är en uppbyggd miljö med autentiska byggnader från stenålder, järnålder och framåt. Man har byggt upp boplatser så som det såg ut på den tiden och man kan på plats följa

historiens utveckling. Ett mycket intressant och bra sätt att lära sig historia! Vi fick se hur utvecklingen, med dagens ögon sett, gick mycket sakta framåt. Vi fick smaka på forntidssoppa vilken var en fruktsoppa bestående av bl.a. äpplen och russin.

Russin? Ja, det var faktiskt så att för flera tusen år sedan så var klimatet i Sverige så varmt att man kunde odla vindruvor på våra breddgrader.

De olika boplatserna vi besökte och där vi satt inne i de olika hyddorna som med tiden utvecklade sig till husliknande byggnader, var intressanta att besöka och få känna lite av historiens vingslag och sätta sig in i hur våra förfäder levde.

De husdjur man höll sig med fanns då, precis som på nutidens lantgårdar, in på knutarna. Under en tidsepok så var t.o.m. djurstallarna ihopbyggda med bostadshuset för att på detta sätt bättre hålla värmen på vintern. Alla detaljer i byggnader och djurhållning var noga genomtänkta även då.

Alla människor kan inte dricka mjölk KOMJÖLKSPROTEINALLERGI och LAKTOSINTOLERANS

- vad är det?

LAKTOSINTOLERANS

Laktos (mjölksocker) är en sockerart som bara förekommer i mjölkprodukter. Enzymet laktas som finns i tunntarmens slemhinna bryter ner laktos till glukos och galaktos. Den som är laktosintolerant har brist på laktas och kan därför inte bryta ner laktos. Ca 2-3% av befolkningen är laktosintoleranta. Förmågan att bilda enzymet är ärftligt betingad. I en del områden i världen är nästan alla vuxna laktosintoleranta.

VAD ÄR ORSAKEN TILL LAKTOSINTOLERANS?

Det finns tre olika former av laktasbrist:

1) *Medfödd laktasbrist.* Denna form av laktosintolerans är extremt ovanlig. Den upptäcks redan när spädbarnet ammas eller får laktoshaltig modersmjölksersättning och ger vattentunna diarréer. Dessa personer saknar helt enzymet laktas.

2) *Primär laktasbrist.* Detta är den vanligaste orsaken till laktosintolerans. Med stigande ålder får en del människor nedsatt förmåga att bilda enzymet laktas. En viss förmåga kvarstår dock för det mesta, vilket gör att små mängder laktos kan spjälkas. Förmågan att bilda laktas kan inte återfås.

3) *Sekundär laktasbrist.* Denna form uppträder i samband med annan skada på tarmen. Vid obehandlad glutenöverkänslighet, inflammation i tarmen, kraftig maginfluensa eller efter en bukoperation kan tarmslemhinnan vara så skadad att den inte förmår att producera laktas. När skadan är läkt återkommer oftast förmågan att producera laktas.

SYMPTOM

Om laktos inte spjälkas i tunntarmen kommer laktosen att jäsas av bakterier i tjocktarmen och ge upphov till gaser. Gasbildningen och laktosens vattenbindande effekt ger symptom som diarré, uppspändhet, buller, korningar samt koliksmärtor.

DIAGNOS

För att diagnostisera laktosintolerans görs en laktosbelastning. Patienten får dricka en lösning med laktos och uppkomna besvär noteras. Blodglukosvärdet registreras samtidigt. Ett annat sätt att bekräfta laktosintolerans är att ta ut ett litet prov från tunntarmen och mäta hur mycket laktas som finns i provet.

BEHANDLING

Behandlingen går i huvudsak ut på att inte inta mer laktos än vad man tolererar. De flesta laktosintoleranta personer klarar upp till 5 g laktos/dag (=ett glas mjölk). Hur mycket laktos man klarar bör provas ut individuellt. Feta mjölkprodukter innehåller mindre laktos än magra produkter.

Hårdast lagrad mer än 3 månader är i regel laktosfri. Ost, liksom låglaktosmjölk, är viktiga kalciumkällor för den som är laktosintolerant. Enzymet laktas kan också tillföras i form av droppar som tillsätts maten. Kapslar eller tabletter som man tar före en måltid som innehåller laktas är ett annat alternativ. Det tillförda enzymet bryter ner laktosen i maten. Fråga på apoteket vilka produkter av denna typ som finns.

Laktos ingår ibland i läkemedel. Den mängd laktos som finns i en tablett är dock så liten att den i regel inte påverkar den som är laktosintolerant. Rådgör med läkare eller dietist om vilka och hur mycket mjölkprodukter Du kan äta.

KOMJÖLKSPROTEINALLERGI

Komjölksallergi förekommer framförallt hos spädbarn. Oftast upptäcks allergin i samband med att barnet övergår från bröstmjölk till komjölkskalt kost, t.ex. modernmjölksersättning och välling. Vid 3-4 års ålder har vanligen komjölksallergin växt bort. I Sverige är ca 2% av spädbarnen komjölksallergiska. Motsvarande siffra för vuxna är 0,1%. I komjolk finns ett flertal proteiner som kan ge allergiska reaktioner. Benägenheten att bli allergisk mot mjölk är delvis ärftlig.

SYMPTOM OCH BEHANDLING

Allergiska reaktioner av mjölk kommer ofta snabbt. Vanliga besvär från magtarmkanalen är kräkningar, diarré och kolik. Hudutslag, hösnuva eller andningsbesvär förekommer också. Astma och allergisk chock förekommer men är ytterst ovanlig. Vissa barn reagerar långsammare och då med stora kladdiga avföringar samt utvecklar viktstillstånd.

Den komjölksallergiske ska utesluta alla former av mjölk och mjölkprodukter ur kosten. Det är viktigt att läsa innehållsförteckningen på livsmedel noga så att inte mjölk ingår. Mjölk finns ofta i godis och charkuterivaror. Observera att maränger ofta innehåller mjölkprotein. Rådgör med läkare eller dietist om vilka extra vitaminer och mineralämnen som behövs då mjölk utesluts ur kosten. Komjölksallergi växer oftast bort.

BARN OCH KOR!

Jag kan väl inte påstå att jag kan doktorera på ämnet barn och kor, men sedan jag fick egna barn har jag på närmare håll fått studera det och roats av det. Har man någon gång kommit syskon nära så är ju ofta fallet att man ser hur olika de är. Det gällde (enligt övriga i släkten) mig och min bror och det gäller mina tjejer som när det gäller kor är som om inte som dag och natt så närapå.

Mimmi med sin Docka.

NÄR JAG VAR BARN

När jag var barn så blev jag nästan varje dag buren fram och tillbaka på foderbordet i ladugården av min farfar. Varv på varv, upp och ner på foderbordet. Brorsan var ett par år yngre och i samma veva som han skulle börja att "vänjas in" blev farfar snabbt äldre och orkade inte med att vara barnbärare på samma sätt som åt mig.

Det märktes också på att jag som barn hade ett mer avslappat förhållande till kor än brorsan, även om han idag har bra hand med dem.

Vi hade både katt och hund när jag växte upp, men rätt snart blev min passion just kor. En sak som alla mina stora kokärlekar

hade gemensamt var att de var inte röda. Som nästan alla av Norrlands KR-bönder hade min mamma och pappa SRB-kor som på 1960- och 70-talen var rödare än de är idag.

Vår ladugård tedde sig i mina ögon som en "röd öken" och jag blev grundligt less på dessa röda kor. Hos grannen Torsten hade jag ju fått bekanta mig med fjällkor och jag var helt på det klara med att de var bäst, men de var ju Torstens och inte våra.

Nä, istället blev det ett par Ayrshirekor som blev mina favoriter samt ett par Låglandskor, men eftersom deras ben snabbt blev som fotbollar och juvren var

kass så varade kärleken inte så länge. Ayrshirekorna hade vi mer tur med och där blev det långvariga förhållanden.

FLICKORNAS INTRESSE

När det gäller mina flickor så är den äldre flickan djurintresserad, men med måtta. Det finns så mycket annat att göra som hon gillar lika mycket. Hon är intresserad och vetgirig om nästan allt och vill att det ska hända saker.

Hon har dessutom bestämt sig för att bli skolsköterska som farmor. Däremot kan hon på skolan hävda att kor är hennes favoritdjur utan att skämmas det minsta, bara man inte behöver sköta om dem så mycket.

Lillflickan däremot är en annan sort. Hennes djurintresse är passionerat. Det gäller katter och kor i första hand, men även hästen, getterna och hönsen med kycklingar på gården.

När det gäller kor är hon den trogna sorten som inte byter favoritkalv bara för att den växer. Äldreflickan har hunnit ha så många favoriter att för att komma ihåg dem skulle man ha behövt en enkom djurjournal bara till det.

DOCKA FAVORITEN

Lillflickan har fortfarande kvar sin första ko 64 Docka som favorit. Den valde hon för 4 år sedan som 2-åring och sedan dess har hon krävt att bli informerad om var Docka står, hur hon mår osv.

Favoritskaran har ökat ut med Dockas dotter Doja som var en mycket ömt omhuldad kalv av den då drygt 2-åriga djurskötaren.

Doja fick mat som alla andra kalvar och växte därefter. Hon flyttades ju då runt i olika kättrar med sina jämnåriga kamrater under noggrann uppsikt av lillflickan. "- Vaj äj Doja?", hördes var gång hon kom in i ladugården.

När man är 3 år så kan kanske en hoper kalvar (som dessutom hela tiden blir större) te sig en aning förvirrande varför hon en och annan gång trodde att Doja var någon annan kalv än den hon var.

Till slut kom i alla fall den dagen då Doja skulle möta sin första partner på vägen mot koskapet, och det var den snälle tjuren Elmer. Lillflickan hade nog tyckt att Doja blivit otympligt stor på slutet och när hon fick höra att Doja skulle bli ännu större för att bli ko hon också som sin mor, ja då sade lillflickan stopp!

Hon ville inte alls att Doja skulle bli större, snarare tvärtom. Hon ville att Doja skulle bli kalv igen och därmed jämnt! Det spelade ingen roll vad pappa sade, Doja skulle inte bli ko.

FÖRKLARINGAR HJÄLPTE EJ

Faderns försök att förklara vad djurhållningen på en mjölkgård går ut på ratades. Det faktum att kvigkalvar blir kvigor och så småningom kor accepterades ej. Doja var hennes och hon ville att Doja skulle bli en söt kalv igen, punkt slut!

Fadern försökte med att "- Doja får ju en söt liten kalv och den kan du ju ha som favoritkalv". Det hjälpte föga, hon menade

att Doja skulle inte ha någon kalv för hon skulle själv bli kalv igen.

Till slut började den föga pedagogiske faderns argument ta slut och som sista inte fullt så känsliga argument sade han att om Doja inte fick bli ko så skulle hon bli kött!

Det blev för mycket för 3-åringen som brast i gråt och inte lät sig bli tröstad så lätt av den då ganska skamsne fadern. Efter en stund när gråten stillat sig så frågade fadern: "- Är det verkligen så hemskt att Doja får en kalv?", varpå lillflickan tjöt "- joo", och så var gråten igång igen. Jag tror inte att en oskuld i kosammanhang blivit så begråten någon gång!

DOJA FICK SIN KALV

Alltnog, när Doja väl skulle få sin första kalv så var lillflickan 4 år och förväntansfull. Naturligtvis var kalven dödfödd, vad annars! Nya tårar. Faderns försök att trösta med att den döda kalven i alla fall kommer till nytta för de vilda djuren som får mat var en mycket klen tröst i hennes ögon.

Vid det här laget är lillflickan 6 år och tämligen härdad vad gäller liv och död då det gäller djur. Hon har med behärskad sorg tagit emot beskedet att Docka ska gå till slakt till hösten och vi har tillsammans valt ut en ny kvigkalv som hon ska följa från vaggan till graven vid namn Liljeskön.

Hon har även bestämt sig för att hon ska bli ladugårdspiga när hon blir stor. Hur det går med det får vi väl se, det hinner flyta förbi en hel del vatten i älven här utanför innan hon är vuxen. Men med det tålmod och den innerlighet som hon närmar sig djur så skulle det inte förvåna mig om hon en dag jobbar med djur av något slag.

EN GÅNG PÅ 30-TALET

Som en sista historia på temat barn och favoritkor måste jag få delge er vad min gode granne Rune berättade från sin barndom i trettiotalets Norrbotten:

Runes lillebror Tage hade en favoritko vid namn Pricken som tyvärr inte var särdeles produktiv. Den hade varit på väg till slakt året innan, men Tages böner hade hjälpt och nåd fick gå före rätt så Pricken fick leva ett år till.

Men tyvärr ökade inte mjölmängden, snarare tvärtom, och när pojkarnas mor

visade spannen efter mjölkningen och sade att det nog inte var mycket att komma med så blev goda råd dyra. Hur skulle Pricken räddas?

Men då kom Tage på vad som skulle lösa problemet med att inte spannen var fylld. "- Mamma, mamma, om vi lånar faster Elins hämtare så ska du se att den blir full!".

Faster Elins hämtare var en liten hämtare på en liter, och där fanns pojkens lösning på problemet. Kon mjölkade inte för litet, det var spannen som var för stor!

Text: Robert Nilsson

**HAR DU LÄSARE NÅGRA
HÄRLIGA BERÄTTELSE
OM BARN OCH DJUR SÅ
DELGE OSS GÄRNA DESSA!**

Skicka in Ditt bidrag till Fjällkon,
Larstorp, 590 33 Borensberg!

JURISTHJÄLP?

I förra numret av Fjällkon så skrev vi att Du som eventuellt får problem med myndigheterna angående mått i befintliga djurstallar p.g.a. de nya lagar som börjar gälla från den 1/1 1999 har möjlighet att begära muntlig förhandling om inget annat hjälper.

Vill Du ha hjälp via Svensk Fjällrasavel så har vi en jurist i vår medlemsskara som dessutom själv har fjällkor, och hon kan hjälpa Dig!

Kontakta Tove Undin
på tel 0565-921 86, 92
för vidare diskussion!

Det ringer på brandkårens telefon och en hysterisk kvinna skriker:
- Skynda er hit! Det brinner!
- Har ni försökt hålla vatten på elden?
- Ja, men det hjälper inte.
- Då är det nog ingen idé att vi kommer.
Vi har inget annat än vatten heller.....

Chefen spejade ut över kontoret:
- Vem är det som har bestämt
väckning 16.30?

AKTUELLA SEMINTJURAR

Nedanstående renrasiga fjälltjurar går att beställa för insemination direkt av Din husdjursförening/semestation. Samtliga av Svensk Fjällrasavels tjurar är de också skyldiga att ta hem när Du säger till! OBS! För att underlätta Ditt turval har vi markerat vilka grupper de tillhör i Gruppavels-systemet. Gruppavelsystemet beställer Du utan kostnad från Svensk Fjällrasavels expedition om Du inte redan gjort det! Detta är viktigt att följa för att undvika inavel och där får Du också information om hur man ska välja tjurar vid seminering!

1. Svensk Avels fjälltjurar:

Namn	stb.nr.	kodnr.	Far
GRUPP 1: 6718 Joar	87618	6718	175 Jo Moen

2. Svensk Fjällrasavels fjälltjurar:

Namn	stb.nr.	kodnr.	Far
161 Smille	6673	7-549	10 Smith
165 Leo	6677	7-556	10 Smith
1 Hubert	6680	7-564	6720 Jovial
156 Zonat	6681	7-543	9 Zober
177 Rusk	6690	7-564	127 Snösolo
181 Idear	6691	7-563	38 Desing
162 Linus	6694	7-567	10 Smith
170 Snabbe	6703	7-581	127 Snösolo
3 Peter	6871	7-592	29 Ise
70 Rosen av Böle	20002	7-597	733 Gandi
192 Snögubben	20008	7-706	170 Snabbe
32 Goding	20009	7-707	733 Gandi
1010 Olav	20025	7-720	9009 Sevat
232 Dillner	20036	7-726	181 Idear

GRUPP 2: 6728 Lazarus	86728	6728	72 Lager
6742 Harg	96742	6742	729 Homeros
6746 Hompest	96746	6746	940 Hompen

23 Svempa	6684	7-576	67 Ringo
37 Eemeli	6685	7-574	Kuninkaan Poika
164 Lim	6695	7-566	83 Rim
3 Dollar	6707	7-577	940 Hompen
202 Vaccin	20003	7-701	39 Dixon
30 Herman	20005	7-703	34 Lysing
1002 Manitou	20029	7-714	6715 Lage
2 Gusten	20011	7-721	158 Hink
1080 Major	20033	7-724	127 Desir

GRUPP 3: 791 Karat	86791	791	717 Kare
6724 Mikro	86724	6724	788 Misse
6738 Mast	86738	6738	786 Maro
6748 Bör	86748	6748	743 Bisko

145 Tessar	6679	7-542	148 Tess
21 Svartenlind	6686	7-553	701 Svarting
44 Fagerman	6688	7-571	1 Holar
41 Duvolen	6689	7-565	64 Griver
157 Lirken	6698	7-554	79 Nill
57 Hinder	6699	7-561	155 Levi
6 Snöstorm	6711	7-595	701 Svarting
178 Terrin	6714	7-598	145 Tessar
71Dunkel	20000	7-599	1 Holar
40 Pelle	20001	7-596	6748 Bör
2000 Maraton	20006	7-704	710 Agaton
208 Monogram	20026	7-702	9005 Mono
6209 Kwick	20018	7-710	705 Sol
50 Musse	20032	7-722	255 Magnet
2027 Drutten	20035	7-725	6763 Svartus

VID FRÅGOR OM AVEL!

Kontakta alltid Svensk Fjällrasavel: Avelsansvarig: Robert Nilsson tel 0928-401 06
Ordförande: Patrik Gyllenhammar tel 0498-24 30 35
Expedition: Lennart Rosén tel 0141-700 82

Angående ungtjurar: Lippo, Sigge, Makro och Mise är slutkörda men kan finnas kvar på vissa semin-sektioner.

I fall någon inte vet det så är ungtjurar sådana tjurar som används under en period och därefter så väntar man några år för att se hur döttrarna efter dessa ungtjurar blir innan de sätts in i rutinanvändning. Givetvis så faller en del ungtjurar bort ifall döttrarna inte håller de önskvärda egenskaperna. En ungtjur som visat sig få bra avelsvärden är **6758 BULA** som bl.a. har ett mjölkindex på 109. En närmare presentation av Bula kommer i nästa nummer av Fjällkon! Bula kommer att släppas för rutinanvändning under sommaren.

Köpes:

Aldre stamböcker
för SKB 1938-1953, Svensk Fjällboskap 1913-1922, Rödkullestamböcker 1913-1937, SKB-tidskrifter 1938-1960 samt nordsvenska stamböcker för åren 1915-1930.
Hans-Olof Karlsson,
Framnäsvägen 10 B,
512 60 Överlida.

Handmjölkad ko + 1-2 kvigor
Anki 0564-404 14 (bostad)
0564-431 05 (jobb) eller
Mats 0564-105 13.

Dr. kvigor
med kalvning framåt hösten. SKB eller ev. någon överkorsning går bra.
Håkan Pettersson 0140-802 18.

Kvigor i alla åldrar
Gunnar Karlsson 0144-220 17.

Tjur till betäckning
Bör vara reslig.
Bo Nilsson-0485-441 16.

Mjölkannde ko
Patrik Gyllenhammar 0498-243035.

Tjur till betäckning
Nils-Olov Gunnarsson 0650-239 67

Tjur till betäckning
Anne-Maj Christensen
054-87 13 14.

Dr. kvigor, även yngre
Tjur till betäckning.
Stefan Johansson 035-801 10.

2 st betäckningsfärdiga kvigor
Leif-Erik Karlsson 0470-77 71 28.

Tjur till betäckning
Anders & Eva Sidenvall
0591-120 29 el. 0555-200 93.

Bytes:

Arskviga
75% fjäll/25% rödkulla bytes mot fjällnära ko/kviga.
Marie Larsson 040-44 55 52.

**NÄSTA FJÄLLKON
UTKOMMER I
SLUTET
AV SEPTEMBER.**

**MANUSSTOPP ÄR
DEN
15 AUGUSTI**

Säljes:

**3 Lantrasbockkillningar
& Gotalandskaninungar**
Alla födda i mars -98.
Susanne Damm 08-550 494 64.

Fjälltjur
* -96 efter 6732Snäpp/713 Smyg och 786 Maro/946 Hopp (grupp 2 och 3). BVD- & Leukosfriförklarad.
Härstammingsbevis.
Helen Atkinson 0174-200 04 (kväll) eller 018-67 12 62 (dag).

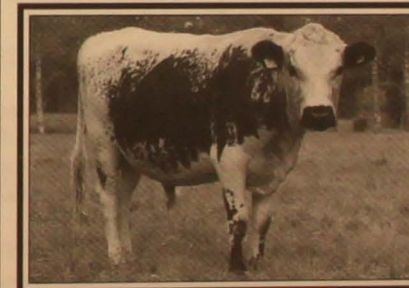
4 korsningskvigor
i olika åldrar.
Britt Nilsson 0499-241 19.

2 st kvigkalvar
* maj -98.
Kristina Hansson 0290-705 25.

Kvigor i olika åldrar
till salu nu och under hösten samt Tjuren Maraton spermasamlad hösten -96
Tomas Gunnarsson 0320-633 96.

5 st kvigkalvar
Kalvar till salu även i höst.
Lars-Erik Björkqvist 0250-55 03 44.

Fjälltjuren 1124 Loke
* -95. F: Privattjur e 943 Bass.
Lugn & trevlig. Ledvan. Har fribet. 2 säsonger. Gett fina kalvar "med färg". Bidragsberättigad. Leukos- & BVD-fri besättning.
Kent & Louise Lindqvist
0173-370 92.

1124 Loke

FRÅGESPALT I FJÄLLKON

Vi har tänkt att starta en frågespalt i vår tidning där Du kan ställa frågor om diverse ting. Det kan vara om avel, utfodring, bidrag eller i stort sett vad som helst som berör våra fjällkor. Skicka in Din fråga till expeditionen under adress:
Svensk Fjällrasavel
Larstorp,
590 33 Borensberg

Information från livdjursförmedlaren!

Nu är det sommar och snart dags för stämman i Västerbotten. Hop- pas att det blir en lika fantastiskt stor uppslutning i år som det var i Östergötland i fjol.

Nu till några upplysningar och upplevelser jag har varit med om som ansvarig för livsdjursförmedlingen: Det har hänt att köpare av djur ringt och varit mitt uttryckt irriterade för att de har köpt djur som har förmedlats av Svensk Fjällrasavels livsdjursförmedling, och så har de inte varit resrena. Jag vill bara säga att både rasrena fjälldjur samt SKB och fjällnära djur förmedlas av oss.

Fjällrasdjur och fjällnära säger sig självt att vi förmedlar, men även SKB-djur går mycket bra. Gränsen går vid de konventionella raserna SLB, SRB, SJB och köptraser.

Jag vill bara upplysa om att något ansvar vid affärer med djur har varken Svensk Fjällrasavel eller jag som livsdjursförmedlare varken när det gäller rasrenhet, sjukdomar av något slag eller smittor som t.ex. ringorm, BVD, leukos eller dylikt eller om djuren inte skulle vara till belåtenhet av någon annan anledning.

Men naturligtvis hjälper jag till med de upplysningar som har kommit mig till kännedom. De djur som vi hjälper till att förmedla har vi inte tittat på eller besiktat, utan förmedlingen bygger på de uppgifter vi får per telefon, brev eller fax från våra medlemmar. Ovanstående är inget stort problem, det är endast ämnat som en upplysning.

Nu till de tider som det är enklast att få tag i mig. Jag träffas säkrast ca kl 10, 13 samt efter 21. Om Du inte får svar så lämna namn & telefonnummer på telefonsvararen. Obs! Tala sakta och tydligt.

Ett annat förslag är att skriva ett brev eller faxa till mig!

Joachim Gustavsson, Görshorva,
Västra Harg, 591 95 Mjölby.
Tel & Fax 0142-250 42

**TÄNK PÅ ATT ALLT ÄR
ÖVERGÅENDE!**

INSE ATT SAKER OCH TING
KAN SES PÅ OLIKA SÄTT!**

En liten satir om EU-bidrag:

Om byråkraten vore EU-bonde

För något år sedan var nedanstående satir, skriven av bonden Bengt Olofsson, införd i dagstidningen Norra Västerbotten, och vi vill gärna citera den artikeln för Er. Visserligen kanske den ger en känga åt vår samarbetspartner Jordbruksverket, men den är ändå så pass skojig att vi tror att alla som läser den gör det med ett leende på läpparna!

Överproduktionen av byråkrats arbete beräknas till drygt 20 procent. Löneutrymmet måste krympas för att minska produktionen.

Sitter och fyller i EU-papper från Jordbruksverket. Börjar fundera på hur en byråkrats arbetsliv skulle bli om man överförde jordbrukets villkor på honom. Om vi tar och börjar med lönen, hur skulle den beräknas? Skulle han överhuvudtaget få någon lön? Jo, men bara om han klarade miljönorm-erna.

Med andra ord; hur har han det med avfallsutrymmet? Är papperskorgen tillräckligt stor? Hur fungerar det med pappersåtervinningen? Godkänns han av miljökontorets kontrollanter så skickar de ett intyg till löneverket.

VETTIG NIVÅ

Nu gäller det att lägga lönen på en vettig nivå. Den får ju inte vara för hög så att folk från utlandet lockas att ta över jobben. Sedan måste vi tänka på barnfamiljer och pensionärer. De vill naturligtvis ha råd med hans tjänster. Vi tar och sänker den till 80 procent av basåret som är 1994. Men hur ska han klara sig med bara 80 procent av lönen? Ingen fara. Han kan ju söka bidrag.

KÖP LÖNEUTRYMME

Skulle han ha fått en rejäl löneökning senaste året finns möjlighet att köpa till löneutrymme. Han gör bara en anmälan till löneverket hur mycket han vill köpa till en kostnad av 50 öre för varje krona han vill öka löneutrymmet med.

Nu visar det sig att löneverket fått in ansökningar om lönekvotköp som tillsammans med redan utdelad grundlön vida överstiger kvoten som Sverige fått från Bryssel. Det innebär att han endast får köpa 20 procent av ansökt löneutrymme. Men ingen fara, det kommer en ny köpomgång nästa år. Kom ihåg, även om han fått köpa önskad kvot så täcker det endast 80 procent av inkomstbehovet.

JOURNALFÖR SUDDGUMMITI

Hur kan han få ihop resterande 20 procent? Sök bidrag. Arbetsutrymmet (kontoret, delar av korridoren, förrådsutrymmen, kopieringsrum), hur stort är det? En arkitekt kan säkert göra en ritning och räkna ut ytan i kvadratcentimeter. Det är fördelaktigt med stora ytor.

Har rumsgrannen för mycket? Bidragsdelen baseras dock bara till en viss del på ytan. Den är också beroende av antalet

arbetsverktyg. Journalföring måste göras för alla verktyg (allt från datorn till suddgummit).

YTKONTROLL HOTAR

Jorunalför även var verktygen är köpta. Alla verktyg måste ha två identitetsmärken. Dessa kan beställas hos löneverket. Han får dock inte beställa för mer verktyg än vad han normalt köper per år. Skulle något märke försvinna måste ett nytt beställas.

Hur skulle det gå för byråkraten att fylla i EU-blanketterna? Ytorna delas upp i tillverkande ytor och ytor som han enbart förflyttar sig på. Tillverkande ytor ger större bidrag. Hur kan han omdisponera sina ytor? Tänk på att de ska gälla ett år framåt. Kom ihåg att om han har uppgett för stora ytor och det blir en ytkontroll, förlorar han delar av bidraget.

Han måste uppge vilka verktyg han haft i sin ägo vid fyra olika datum under året. Hoppas att journalföringen stämmer. Är det för många verktygsenheter i förhållande till ytan så kan han inte utnyttja alla verktygsenheter. (Det är inte bra att vara för rationell).

HANDBRODERAD DUK

Tycker han att bidragsdelen fortfarande är för liten? I så fall kan han kolla om miljöbidragen är något för honom. Bidrag ges för handbroderad duk på skrivbordet, knäskurning av golv med såpa, hemvävd matta på golvet, handplockade blommor från ängen och björkriskvast utanför entrén.

Är han en riktig grönavägare kan han kolla ekostödet (innebar bl.a. övergång från dator till gåspenna). Men det kanske är för stort steg?

LAGERHYLLOR FYLLDA

Tyvärr visar det sig att EU:s senaste rapport som behandlar byråkratsfrågor att alla lagerhyllor är fyllda. Överproduktionen av byråkrats arbete beräknas till drygt 20 procent. Kraftfulla åtgärder måste vidtas. Löneutrymmet måste sänkas för att minska produktionen. Man planerar istället att öka bidragsdelen. Bidragen för att använda gåspenna och räknesticka kommer att öka. Ytorna på kontoret och i korridoren kommer också att få ett större ekonomiskt värde.

Men oj, tankarna flyger iväg. Jag skulle ju fylla i EU-blanketterna från Jordbruksverket.

Diplom för hög livstidsavkastning!

Svensk Fjällrasavel vill försöka stimulera och sporra medlemmarna att vara rädda om och sträva mot hållbara kor, varför vi beslutat inrätta en serie diplom för hög livstidsavkastning. Det blir tre olika diplom för tre olika nivåer på avkastning:

Diplom C - Kon ska ha mjölkat sammanlagt 3500 kg smörfett + protein.

Diplom B - Kon ska ha mjölkat sammanlagt 5000 kg smörfett + protein.

Diplom A - Kon ska ha mjölkat sammanlagt 6500 kg smörfett + protein.

Diplom C motsvarar ungefär det diplom som delas ut inom SKB-rasen för en livstidsproduktion av 2000 kg smörfett. Det är alltså en ganska måttlig nivå men ändå erkännansvärd. Nu finns det ju kor som lyckas producera mer än 3500 kg smf + protein och till och med mycket mer än så. Därför inför vi både B- och A-diplomen som säkert inte ofta blir utdelade men som är väldigt motiverade de gånger det blir av. Idag finns kor i livet som uppnått både B- och A-nivån och det känns viktigt att få ge ett speciellt erkännande till de djurägare som lyckats nå ända dit.

För att vara berättigad till de olika diplomerna finns det några punkter som ska vara uppfyllda:

- * Djurägaren ska vara medlem i Svensk Fjällrasavel.
- * Kon ska ha minst 87,5% fjällras i härstamningen.
- * Kon ska naturligtvis ha varit ansluten till kokontrollen.

DJURÄGAREN ANMÄLER KON!

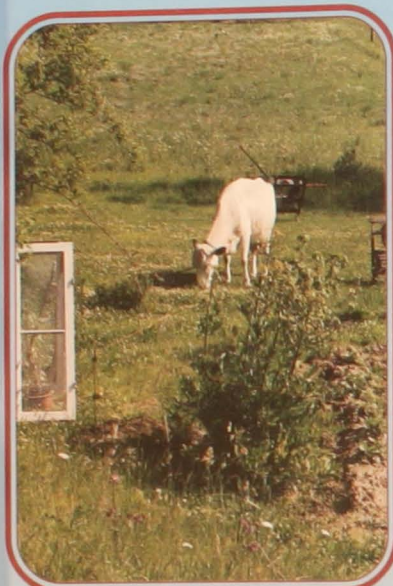
När ovanstående kriterier är uppfyllda så meddelar djurägaren till Svensk Fjällrasavel när kon gått till slakt och fullständig livstidsproduktion finns. Diplomet utdelas på föreningens stämma eller skickas till djurägaren om denne är förhindrad att närvara vid stämman. OBS! Du som har någon ko som uppfyller ovanstående omdöms att genast höra av Dig till föreningens expedition för utdelning av diplom på stämman den 1 augusti i år!

Styrelsen

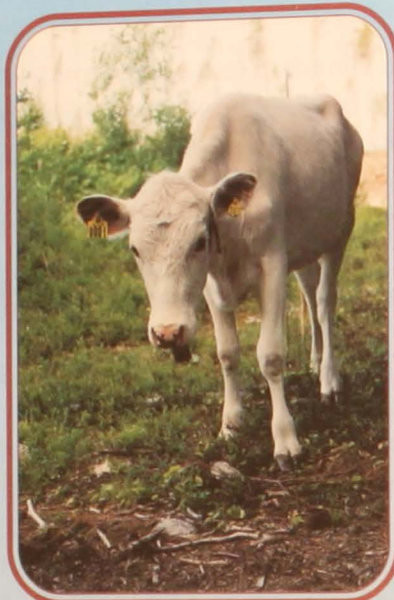
B-POST - Föreningsbrev Porto Betalt

Avs: Svensk Fjällrasavel
Larstorp, 590 33 Borensberg

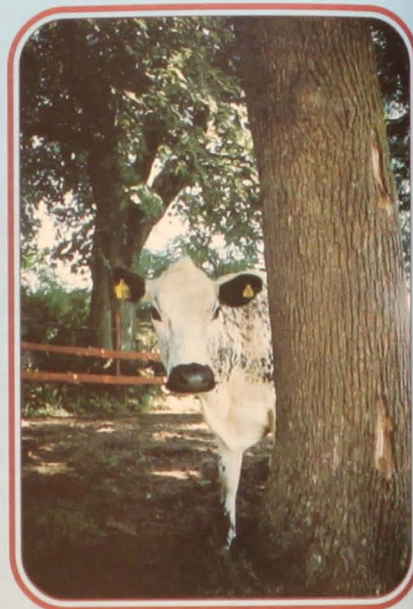
BILDER FRÅN FAMILJEALBUMET.....

SNÖVIT PÅ BETE.
FOTO: LISA WALLIN

KVIGA PÅ SKOGSBETE,
FOTO: LENNART ROSÉN

TITTUT, HÄR ÄR JAGI
FOTO: TOVE UNDIN

FÖRSTA PROMENADEN I HAGEN 2 DAGAR
GAMMAL. KALVER HETER FREDRIKA
OCH HENNES FAR 6775 SIGGE.
FOTO: BRITT BEJMAR

OCH PÅ DEN HÄR BILDEN HAR FREDRIKA
VUXIT TILL SIG NÅGRA MÅNADER!
FOTO: BRITT BEJMAR

SKICKA IN DINA FJÄLLKOBILDER TILL FJÄLLKON!
Adress: Svensk Fjällrasavel, Larstorp, 590 33 Borensberg